

Sygn. akt VI ACa 773/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Małgorzata Kuracka (spr.)

Sędzia SA – Ewa Śniegocka

Sędzia SO (del.) – Małgorzata Borkowska

Protokolant: – sekr. sąd. Mariola Frąckiewicz

po rozpoznaniu w dniu 21 marca 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) sp. z o.o. w K.

przeciwko Bankowi (...) S.A. w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 4 marca 2013 r.

sygn. akt XX GC 485/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od (...) Sp. z o.o. w K. na rzecz Banku (...) S.A. w W. kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI A Ca 773/13

UZASADNIENIE

(...) Sp. z o.o. z siedzibą w K. wniosła przeciwko Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 182.104,63 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 listopada 2008 r., wnosząc o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Powódka wskazała, iż powyższej kwoty dochodzi tytułem odpowiedniej sumy pieniężnej na podstawie art. 764⁶ § 1 k.c. za respektowanie zakazu konkurencji ustanowionego w umowie agencyjnej z dnia 16 listopada 2004 roku.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 26 stycznia 2012 r. (XX GNC 982/11) Sąd Okręgowy w Warszawie, nakazał pozwanemu zapłatę na rzecz powódki kwoty 182.104,63 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 listopada 2008 r. wraz z kosztami procesu.

Pozwany od powyższego nakazu zapłaty złożył sprzeciw, w którym wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Wyrokiem z dnia 4 marca 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 3617 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 16 listopada 2004 r. została zawarta między (...) Sp. z o.o., jako agentem, a Bankiem (...) S.A. z siedzibą w K. umowa agencyjna nr (...). Na mocy tej umowy Bank (...) S.A. zlecił powódce wykonywanie czynności agencyjnych dotyczących określonych produktów i usług bankowych w imieniu i na rzecz Banku (...) S.A., a powódka przyjęła zlecenie. Umowa ta została zawarta na czas nieokreślony. Strony określiły lokalizację agencji wskazując, że Agent wykonuje czynności agencyjne na terenie Agencji, z tym, że strony ustaliły pierwotnie, iż Agencja zlokalizowana zostanie w miejscu K. ul. (...). Zmiana lokalizacji Agencji wymagała pisemnej zgody banku i zawarcia aneksu do Umowy. Do umowy załączony został Załącznik nr 1 określający zakres czynności agencyjnych oraz stawki wynagrodzenia przysługującego za wykonanie tych czynności. Umowa była zmieniana 20 aneksami. Zmiany umowy wymagały formy pisemnej (aneksów) pod rygorem nieważności. Treść Umowy w zakresie dotyczącym Załącznika nr 1 była wielokrotnie zmieniana aneksami. Treść Umowy w zakresie dotyczącym miejsca lokalizacji Agencji oraz terenu, na którym czynności agencyjne były wykonywane, była również kilkakrotnie zmieniana aneksami. Ostatecznie Agencja zlokalizowana była punktach: K. ul. (...); W. ul. (...); T. ul. (...), W. ul. (...) i na terenie, tych agencji miały być wykonywane czynności agencyjne. Aneks nr (...) z dnia 30 listopada 2004 roku zmieniono m.in. dotychczasową numerację podpunktów § 21 Umowy. Jednakże ani postanowienia tego aneksu ani postanowienia aneksów późniejszych nie zmieniły treści § 21 ust. 9 Umowy (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)). Zgodnie z § 21 ust. 9 (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) Umowy, „w przypadku rozwiązania Umowy przez agenta, agent nie może podjąć działalności o podobnym charakterze na rzecz innych podmiotów przez okres jednego roku od dnia rozwiązania Umowy”. Strony nie uregulowały w Umowie wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej należnej na skutek ograniczenia działalności konkurencyjnej oraz utraconych z tego powodu możliwości zarobkowych agenta. W następstwie podziału Banku (...) S.A. zarejestrowanego w dniu 29 listopada 2007 roku Bank (...) przejął od dnia 3 grudnia 2007 roku zobowiązania Banku (...) S.A. i stał się stroną Umowy.

W dniu 30 listopada 2007 roku, na podstawie § 21 ust. 1 Umowy (...) wypowiedziała Umowę z zachowaniem sześciomiesięcznego okresu wypowiedzenia. Natomiast w dniu 29 kwietnia 2008 roku (...) wypowiedziała pozwanemu Umowę ze skutkiem natychmiastowym na podstawie art. 764⁽²⁾ § 1 k.c. Jako przyczynę rozwiązania Umowy wskazano naruszenie przez pozwanego postanowień § 2 ust. 8, § 6 ust. 5, § 8, § 14 Umowy, załącznika nr 7 do Umowy oraz aneksu nr (...) do Umowy. Wezwaniami z dnia 10 listopada 2008 roku oraz z dnia 14 listopada 2011 roku powódka zwróciła się do Banku (...) o zapłatę kwoty 182.104,63 zł z tytułu respektowania zakazu konkurencji ustanowionego w Umowie. Jak wskazano w piśmie, wysokość dochodzonej kwoty została wyliczona w oparciu o średnie miesięczne wynagrodzenie agenta w okresie sześciu miesięcy poprzedzających datę złożenia oświadczenia o wypowiedzeniu Umowy należne za 12 miesięcy, tj. przez okres powstrzymywania się przez agenta od działalności konkurencyjnej. Z tytułu usług pośrednictwa finansowego powódka wystawiała pozwanej faktury VAT. W okresie od stycznia 2007 r. do maja 2008 r. wysokość należności z tego tytułu zmieniała się w czasie. W 2007 r. były to kwoty: w styczniu - 11 752, 57 zł, w lutym - 12 409, 84 zł, w marcu - 13 502, 07 zł i 216, 75 zł, w kwietniu - 15 580, 33 zł, w maju - 14 490, 00 zł, w czerwcu - 14 361, 00 zł, w lipcu - 16 724, 90 zł, w sierpniu - 13 646, 22 zł, we wrześniu - 14 538, 99 zł, w październiku - 17 166, 27 zł, w listopadzie - 16 231, 06 zł, w grudniu 12 744, 88 zł.

Natomiast w 2008 roku były to kwoty: w styczniu - 13 873, 09 zł, w lutym - 9 967, 70 zł, w marcu - 9005, 18 zł i 87, 84 zł, w kwietniu - 5 448, 49 zł, 1747, 86 zł, 1697, 11 zł, w maju - 5000 zł, 3 626, 46 zł. Należności wynikające z tych faktur zostały zapłacone przez pozwanego i nie były przez niego kwestionowane.

Dokonując subsumpcji powyższych ustaleń faktycznych w płaszczyźnie art. 764⁶ k.c. w zw. z art. 758 k.c. Sąd Okręgowy wskazał, że sporne pomiędzy stronami były trzy kwestie prawne, tj. przedawnienie roszczeń, ważność

ograniczenia działalności agenta mającej charakter konkurencyjny, o którym mowa w § 21 ust. 9 Umowy oraz wysokość odpowiedniej sumy pieniężnej za ograniczenie działalności konkurencyjnej w czasie jego trwania.

W kwestii pierwszej, tj. zarzutu przedawnienia roszczenia, Sąd I instancji nie podzielił argumentów pozwanego, wskazując, że zgodnie z art. 118 in fine k.c. termin przedawnienia dla roszczeń związanych z działalnością gospodarczą wynosi 3 lata. Wobec rozwiązania Umowy ze skutkiem natychmiastowym w dniu 29 kwietnia 2008 r. ograniczenie działalności konkurencyjnej trwało do dnia 29 kwietnia 2009 r., tym samym termin przedawnienia upływał w dniu 30 kwietnia 2012 r. Natomiast powód wytoczył powództwo w dniu 21 grudnia 2011 r., zatem bieg terminu przedawnienia został w tym dniu przerwany zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c.

Odnosząc drugiej z wyżej wymienionych kwestii, Sąd Okręgowy, uznał, że postanowienia objęte § 21 ust. 9 (według numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) Umowy nie mogły być uznane za ważną klauzulę ograniczającą działalność konkurencyjną, o której mowa w art. 764⁶ § 1 k.c. Sąd I instancji miał na względzie, że uregulowanie zawarte w tym przepisie ma na celu ochronę agenta określając w sposób bezwzględnie obowiązujący wymogi klauzuli ograniczającej konkurencję tej strony. Dlatego też ważność klauzuli konkurencyjnej odnoszącej się do działalności po zakończeniu stosunku agencyjnego uzależniona jest od zawarcia w niej ograniczenia, które może dotyczyć ustawowo tylko trzech sfer: grupy klientów, obszaru geograficznego, objętego działalnością agenta, rodzaju towarów lub usług stanowiących przedmiot umowy agencyjnej. Sąd Okręgowy zaznaczył też, że przepis art. 764⁶ § 1 k.c. nie określa w pełni zakresu przedmiotowego ograniczenia działalności konkurencyjnej, wskazuje natomiast pod rygorem nieważności granice, w których strony mogą zakaz doprecyzować. Przesłanką ważności ograniczenia jest więc uregulowanie go w tak zakreślonych ustawowo granicach.

Tymczasem zdaniem Sadu Okręgowego z brzmienia § 21 ust. 9 (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) Umowy nie wynika, że dotyczy ona którejkolwiek z trzech sfer ograniczenia ustawowego. Nie wskazano w niej bowiem ani grupy klientów ani obszaru geograficznego, objętego działalnością agenta, ani też rodzaju towarów lub usług stanowiących przedmiot umowy agencyjnej. Strony wskazały jedynie że „agent nie może podjąć działalności o podobnym charakterze na rzecz innych podmiotów”. Sąd nie podzielił argumentacji strony powodowej, iż zastrzeżenie dotyczy klientów z tego obszaru, którzy korzystali z usług bankowych na podstawie umowy agencyjnej oraz całej działalności, która świadczył agent. Gdyby przyjąć taką wykładnię przepis art. 764⁶ § 1 k.c. byłby „pusty” pod względem treści. Zważywszy zaś, że Umowa była zmieniana 20 aneksami, w tym kilkanaście razy zmieniano zakres czynności agencyjnych oraz teren, na którym czynności agencyjne były wykonywane, odczytanie tego fragmentu umowy uniemożliwia określenie granic ustawowych ograniczenia działalności konkurencyjnej z art. 764⁶ § 1 k.c.

Mając na uwadze powyższe sąd uznał, że ograniczenie działalności agenta mającej charakter konkurencyjny, o którym mowa w § 21 ust. 9 Umowy (wg numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)), nie jest ważne w rozumieniu art. 764⁶ § 1 k.c.

Odnosząc się do trzeciej z wymienionych kwestii, tj. wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej za ograniczenie działalności konkurencyjnej w czasie jego trwania, Sąd Okręgowy wskazał, iż jej ocena, z uwagi na nieważność klauzuli ograniczającej działalność konkurencyjną agenta nie była konieczna. Sąd I instancji podkreślił natomiast, że strony nie ustaliły w Umowie zasad obliczenia wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej stosownie do art. 764⁶ § 3 k.c., wobec czego zastosowanie znalazł art. 764⁶ § 4 k.c., zaś wysokość odpowiedniej sumy pieniężnej, według kryteriów wskazanych w tym przepisie, musiała zostać udowodniona przez powódkę zgodnie z art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c. Zdaniem Sądu Okręgowego powódka jednak wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej w rozumieniu art. 764⁶ § 4 k.c., nie udowodniła. Metoda obliczeniowa przyjęta przez powódkę nie odpowiada bowiem treści tego przepisu.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy uznał, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Apelację od powyższego wyroku złożyła powódka, która zaskarżając go w całości, zarzuciła Sądowi I instancji:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 764⁶ § 1 k.c. w zw. z art. 65 § 2 k.c., poprzez przyjęcie, iż ograniczenie działalności agenta mającej charakter konkurencyjny, o którym mowa w § 21 ust. 9 umowy (wg. numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)) jest nieważne w rozumieniu art. 764⁶ § 1 k.c. oraz poprzez przyjęcie, iż umowa ograniczająca działalność agenta mającą charakter konkurencyjny powinna być zawarta odrębną umową;

2. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 764⁶ § 4 k.c., poprzez uznanie, iż powódka nie udowodniła wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej w rozumieniu tego przepisu. Zgodnie bowiem z uzasadnieniem zaskarżonego wyroku, Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, iż metoda obliczenia wysokości odpowiedniej sumy pieniężnej przyjętej przez powódkę nie odpowiada treści tego przepisu.

3. naruszenie art. 233 k.p.c., poprzez przyjęcie, iż odczytanie fragmentu umowy określającego teren na jakim wykonywano czynności agencyjne uniemożliwia określenie granic ustawowych ograniczenia działalności konkurencyjnej z art. 764⁶ § 1 k.c.;

4. naruszenie art. 233 k.p.c. w zw. z 232 k.p.c. i w zw. z 299 k.p.c. oraz w zw. z art. 227 k.p.c., poprzez niedopuszczenie przez Sąd Okręgowy dowodu z przesłuchania strony powodowej w przypadku, gdy pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy i zostało w tym zakresie złożone zastrzeżenie do protokołu rozprawy i w warunkach, gdy przesłuchanie za stroną członków zarządu powodowej spółki miało na celu potwierdzenie okoliczności opisanych w uzasadnieniu pozwu a także doprecyzowanie zawartych w pozwie argumentów i twierdzeń.

Podnosząc powyższe skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie jak w żądaniu pozwu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez sąd I instancji, a nadto o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył co następuje.

Apelacja okazała się bezzasadna. Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które to ustalenia Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne. Sąd Apelacyjny aprobuje również przedstawioną przez Sąd I instancji ocenę prawną dochodzonego roszczenia, w szczególności pogląd dotyczący nieważności zawartej w umowie stron klauzuli konkurencyjnej /§ 21 ust. 9 według numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)/.

W pierwszej kolejności odnosząc się do zarzutów apelacji o charakterze procesowym należy wskazać, iż nietrafny okazał się zarzut naruszenia art. 233 z w. art. 231 w zw. art. 299 k.p.c. i 227 k.p.c. poprzez niedopuszczenie dowodu z przesłuchania strony powodowej /pkt. 4 apelacji/. Należy podzielić ocenę Sądu I instancji, iż część okoliczności, na które został zgłoszony dowód, tj. jeżeli chodzi o wartości faktur nie były kwestionowane przez pozwanego, a zatem nie były to fakty sporne, jeżeli chodzi natomiast o kwestie dotyczące zmiany w funkcjonowaniu agencji i zakresu wykonywanych przez nią świadczeń – usług na rzecz klientów w okresie od grudnia 2007 r. - to nie miały one znaczenia dla rozstrzygnięcia. Strona powodowa zresztą, jak się wydaje miała tego świadomość, skoro nie kwestionowała postanowienia Sądu, dotyczącego oddalenia dowodu z zeznań świadków na tożsame okoliczności /protokół rozprawy z dnia 18.02.2013 r.-k 384 /. Skarżąca nie wskazała ani na rozprawie przez Sądem I instancji ani wcześniej okoliczności, które byłyby istotne dla rozstrzygnięcia, a które miałyby podlegać wyjaśnieniu w toku przesłuchania stron. Natomiast przedstawiony Sądowi pogląd strony powodowej, w ramach treści składanego zastrzeżenia do protokołu, iż „przesłuchanie stron w tej sytuacji wyjaśniłoby bardzo wiele i nie wszystkie argumenty z pism procesowych mogą być lepiej oddane niż przesłuchanie stron” w żaden sposób tego wymogu nie spełnia.

Niezasadny jest również zarzut naruszenia art.233 k.p.c. /pkt.3 apelacji/. Jak należy rozumieć chodzi o § 1 art. 233 k.p.c. Skarżąca podnosząc w uzasadnieniu zarzut, iż „wszechstronne rozważenie materiału dowodowego oznacza uwzględnienie wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu oraz wszystkich okoliczności” nie wskazała jakich to dowodów i okoliczności Sąd nie wziął pod uwagę rozważając pisemną treść umowy. Natomiast kwestia, iż agencja jak ustalił Sąd, była zlokalizowana w określonych na stronie 2/ nie 3 /uzasadnienia punktach, nie

dotyczy obszaru geograficznego dla potrzeb klauzuli konkurencyjnej w rozumieniu art. 764(6) k.c., a zatem brak jest jakichkolwiek sprzeczności w ustaleniach i rozumowaniu Sądu Okręgowego. Należy bowiem zauważyć, iż terytorialne ograniczenie działalności konkurencyjnej, o którym mowa w zdaniu drugim §1 art. 764(6) k.c. nie musi pokrywać się z obszarem działalności agenta. Sąd Okręgowy prawidłowo zinterpretował treść § 21 ust.9 umowy /według numeracji uwzględniającej zmiany wprowadzone aneksem nr (...)/, gdzie ewidentnie brak jest wskazania zarówno grupy klientów jak i obszaru geograficznego oraz wyspecyfikowania rodzaju towarów lub usług, stanowiących przedmiot umowy. Pogląd strony powodowej, iż chodzi o grupy klientów, obszar geograficzny oraz rodzaj towarów lub usług wskazanych w umowie agencyjnej, w żaden sposób nie wynika nawet z treści omawianej klauzuli, która nie odwołuje się w tym przedmiocie do innych postanowień tejże umowy agencyjnej. Ponadto przyjęcie dopuszczalności takiego rozumowania powodowałoby, że zdanie drugie § 1 art. 764(6) k.c. traciłoby jakikolwiek sens. Należy przy tym podnieść, iż reprezentujący rozważany pogląd przedstawiciel strony powodowej nie był w stanie, na pytanie Sądu I instancji, wskazać jasno treści klauzuli w zakresie podmiotowym i przedmiotowym /protokół rozprawy przed Sądem I instancji- k 380-381/, mimo twierdzeń, iż jest to oczywiste.

W konsekwencji należy uznać, iż Sąd I instancji dokonał prawidłowej subsumpcji w płaszczyźnie art. 764(6)§ 1 k.c., nie naruszając tego przepisu ani art. 65 §2 k.c. Z żadnego dowodu nie wynika zresztą, aby wykładnia umowy opierająca się na jej tekście była niewłaściwa, a przynajmniej wątpliwa, strona powodowa w każdym razie takiego dowodu nie zaoferowała. Natomiast zgodnie z treścią zdania drugiego rozważanego przepisu do ważności klauzuli o zakazie konkurencji wymagane jest wskazanie jednego z elementów kryterium podmiotowego/ obszar geograficzny lub grupa klientów/ oraz w koniunkcji z tymże elementu kryterium przedmiotowego- rodzaju towarów i usług stanowiących przedmiot umowy. W tej sytuacji wskazaną klauzulę o zakazie konkurencji, wobec niewskazania tychże elementów, należało uznać za nieważną na podstawie art. 58 § 1kc w zw. art. 764(6) § 1 zd. 2 k.c. W związku z tym agentowi nie należała się żadna suma pieniężna, o której mowa w §4 w/w artykule. W tej sytuacji bezprzedmiotowe jest odnoszenie się do zarzutu naruszenia tego ostatniego przepisu w zakresie nieudowodnienia wysokości tejże sumy.

W związku z powyższym uznając apelację za niezasadną Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak na wstępie. Postanowienie o kosztach, zgodnie z zasadą o odpowiedzialności za wynik procesu, uzasadnia treść art. 108 § 1 k.p.c. w zw. art. 98 § 1 i 3 k.p.c.